

## Література

1. Сацик В.І. Антициклічне регулювання за умов глобалізації : дис. ... канд. екон. наук : 08.01.01 / Сацик Володимир Іванович. – Луцьк, 2006. – 215 с.
2. Історія економічних вчень : [підручник] / за ред. В.Д. Базилевич. – К. : Знання, 2004. – 1300 с.
3. Селигмен Б. Основные течения современной экономической мысли / Б.Селигмен; [пер. с англ. А.В. Аникин, Л.А. Афанасьев, Ю.Б. Кочеврин, Р.М. Энтов; под общ. ред. А.М. Румянцева, Л.Б. Альтера, А.Г. Милейковского]. – М. : Изд-во «Прогресс», 1968. – 600 с.
4. Поздеев В. О циклических колебаниях в экономике / В. Поздеев // Проблемы теории и практики управления. – 2006. – № 9. – С. 28-40.
5. История экономической учений : [учеб. Пособие] / под ред. В. Автономова, О. Ананьина, Н. Макашевой. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 784 с.
6. Довбенко М.В. Сучасна економічна теорія (Економічна нобелелогія) : [навч. посібник] / М.В. Довбенко. – К. : Видавничий центр «Академія», 2005. – 336 с.
7. Юхименко П.І. Історія економічних вчень : [навч. посіб.] / П.І. Юхименко, П.М. Леоненко. – [2-е вид., випр.]. – К. : Знання-Прес, 2001. – 514 с.
8. Історія економічних вчень : [навч. посібник / за ред. В. В. Кириленка.] – Тернопіль : Економічна думка, 2007. – 233 с.
9. Mitchell W.C. Business cycles / W.C. Mitchell. – Berkeley: University of California Press, 1913 – 597 р.
10. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития / Шумпетер Й.А. – Г. : Прогресс, 1982. – 455 с.
11. Кузьменко В.П. Экономические интересы, цикличность развития мировой экономики и финансовые кризисы / В.П.Кузьменко // Сайт «Института эволюционной экономики». – Режим доступа: <http://iee.org.ua/ru/pub/p86>.
12. Економічна теорія : [підручник / За ред. В.Д. Базилевича]. 5-е вид., стер. – К. : Знання-Прес, 2006. – 615 с.
13. Максимов С.Н. Девелопмент (развитие недвижимости) – организация, управление, финансирование [Электронный ресурс] / Максимов С.Н. – СПб: Изд.дом «Питер», 2003. – 256 с. – Режим доступа: <http://www.eur.ru/Documents/2003-08-18/169AE.asp>.
14. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь: Около 12 тыс. терминов / Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. [5-е изд., перераб., доп.]. – М. : ИНФРА – М, 2007. – 495 с.
15. Білоброва Т.О. Циклічність як важлива характеристика розвитку ринку нерухомості / Т.О. Білоброва // Вісник Донецького університету. Сер. В: економіка і право. – 2008. – Вип. 1. – С. 213-219.

Надійшла 11.10.2010

УДК 332.14

Л. В. БАБІЙ

Університет економіки та права «КРОК», м. Київ

## СТАНОВЛЕННЯ РЕГІОНІВ ЯК СУБ'ЄКТІВ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТНОЇ БОРОТЬБИ

*У статті розкрито особливості регіону як суб'єкта міжнародної конкурентної боротьби. Обґрунтовано доцільність існування концепції регіональної конкурентоспроможності. Економічну природу регіональної конкурентної переваги проаналізовано із застосуванням підходів еволюційної економіки. Визначено орієнтири ефективної регіональної політики.*

*The article reveals peculiarities of a region as a competing economic player. The author argues that concept of regional competitiveness has to become current. The nature of regional competitive advantages is analyzed on the basis of evolutionary economics approaches. The guidelines for effective regional policy are identified.*

*Ключові слова: регіональна конкурентоспроможність, міжнародна конкуренція, регіональні конкурентні переваги, регіональна політика.*

**Вступ.** Двадцять століття відзначилося загостренням міжнародних конкурентних відносин, а також ускладненням їх характеру, розширенням сфери дії. На світовій арені з'явилися нові суб'єкти конкурентної боротьби, серед яких території, зокрема, субнаціональні регіони. Майкл Кітінг відмічає, «У нинішню епоху спостерігається перебудова структури території та її відродження у нових і дієвих формах» [1, с. 68]. Це дало змогу вченому говорити про виникнення феномену «нового регіоналізму» – становлення регіонів, які не пов'язані з існуючим адміністративним поділом країни і характеризуються високим міжнародним конкурентним статусом.

Почасти вважають, що міжнародний ринок, сучасні комунікаційні технології, які порушують зв'язок між простором та часом, та індивідуалізація соціального життя руйнують територію як принцип організації. Це твердження може бути справедливим, якщо ототожнювати територію з національною державою. Проте,

якщо розуміти територію ширше, то можна помітити ряд явищ, характерних для нової моделі просторової організації економіки. Наприклад, виникають нові просторові системи виробництва, які визначаються як регіональні комплекси, що мають власну внутрішню динаміку та пов'язані один з одним у глобальному масштабі. Також регіони, як і раніше, взаємодіють зі своїми державами, проте мають і прямі зв'язки з міжнародними режимами та з глобальним ринком. Їх позиції у цих відносинах залежать не від політичних каналів представництва, а від конкурентних переваг та уміння їх ефективно використовувати. Тобто держава більше не має монополії над зовнішніми зв'язками регіонів, регіони самостійно беруть участь у міжнародній конкурентній боротьбі.

В умовах глобалізації світового господарства діє парадоксальне, на перший погляд, правило – «глобалізація підвищує значимість локалізації». Глобальна конкурентна боротьба наразі точиться навколо кожної локальної території (регіону), де сформований сприятливий діловий клімат [2]. Компанії так чи інакше розташовані і працюють у локальному просторі, який, втрачаючи географічний сенс, набуває сенсу середовища, зокрема – бізнес-середовища, яке описується не географічними характеристиками, а суто економічними: діловий клімат, інвестиційна привабливість, захищеність прав власності, рівень безпеки, близькість до науково-освітніх центрів, наявність кваліфікованого персоналу, позитивні демографічні тенденції тощо.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблематика дослідження конкурентної боротьби на регіональному рівні актуалізувалася у останні десятиліття, внаслідок виокремлення регіонів як самостійних суб'єктів міжнародної конкурентної боротьби. Через це методичні підходи до аналізу суперництва регіонів та регіональної конкурентоспроможності перебувають на стадії активного становлення. Варто відзначити наявність наукових напрацювань, присвячених суті регіональної конкурентоспроможності, методикам її оцінки. Більшість наукових доробок у цій сфері належить зарубіжним вченим (В. Asheim та А. Isaksen, R. Boschma, R. Camagni, R. Cellini та А. Soci, Р. Cooke, R. Martin, М. Kitson, М. Porter), проте є ґрунтовні дослідження і вітчизняних фахівців, серед них вирізняються праці Брикової І., Варналія З., Долішнього М., Поручника А. Прогалини та суперечливі підходи у дослідженнях з цієї тематики стосуються, передусім, економічної природи регіональної конкурентної переваги та регіональної політики, яка б підвищувала конкурентоспроможність регіону.

**Постановка завдання.** Ця стаття присвячена аналізу процесу перетворення регіонів на суб'єктів міжнародної конкурентної боротьби та доведенню доцільності існування концепції регіональної конкурентоспроможності. Використано підхід еволюційної економіки для обґрунтування нашої точки зору щодо динамічності регіональної конкурентної переваги та окреслено основні ідеї, які, на наш погляд, мають бути закладені в основу регіональної політики управління конкурентоспроможністю регіону.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Перш за все, відзначимо, що в сучасних західних теоріях регіон досліджується як багатофункціональна і багатоаспектна система. Найчастіше зустрічаються два підходи до розуміння даного поняття: (1) регіон як визначена частина народногосподарського комплексу країни, що відрізняється природними умовами і господарською спеціалізацією; (2) регіон як одиниця адміністративно-територіального поділу країни [3, с. 42–43]. У рамках цього дослідження ми користуємося поняттям «регіон» – особливий тип території та розуміємо під ним певну адміністративно-територіальну одиницю у складі держави. На наш погляд, це цілком логічно, оскільки регіональна політика, рекомендації для якої ми намагаємося сформулювати, передбачає наявність визначеного та наділеного повноваженнями суб'єкта. У такому випадку визначаємо регіон за підходом Асамблеї європейських регіонів як «територіальне утворення, яке сформоване в законодавчому порядку на рівні, що є безпосередньо нижчим після загальнодержавного, і яке наділене... самоврядуванням» [2]. Водночас у ЄС, з метою забезпечення цільового надання допомоги найбільш «проблемним» територіям, запроваджена єдина система класифікації територій NUTS (Nomenclature of Territorial Units for Statistical Purposes), що містить п'ять рівнів, які не завжди збігаються з адміністративно-територіальним поділом країн-членів Співтовариства.

На наш погляд, сучасний регіон можна і потрібно розглядати як самостійний суб'єкт міжнародних конкурентних відносин. Це вихідне положення нашого дослідження, яке ми вважаємо за потрібне коротко обґрунтувати. Поняття «регіональної конкурентоспроможності» є дійсно дискусійним, адже визначення регіону як суб'єкта конкурентних відносин піднімає ряд питань, як-то: як, з ким і за що конкурують регіони, наскільки «повноцінними» суб'єктами конкурентної боротьби їх можна вважати. Цікаво, що П. Кругман, відомий противник концепції «національної конкурентоспроможності», вбачає, тим не менш, життєздатність ідеї регіональної конкурентоспроможності [4, с. 8–9].

При аналізі регіону в процесах конкуренції не варто ототожнювати їх з компаніями чи країнами, адже, як справедливо відзначають широко цитовані фахівці з регіональної конкурентоспроможності Р. Селліні та А. Сочі, «регіони знаходяться десь посередині» [5]. Суб'єктне представлення регіону дозволяє розглянути дві його ролі: як «квазідержави» і як «квазікорпорації» [6; 7, с. 41]. В економічній теорії регіон відіграє роль квазідержави, в якій органи управління регіону створюють умови для комфортного проживання населення, відповідають за надання суспільних благ жителям регіону. Сутність моделі регіону як квазікорпорації полягає у застосуванні до регіону підходів і характеристик компанії, а також її поведінки (виробництво суспільних благ, формування сприятливого середовища, залучення, формування і ефективне

використання ресурсів). Тим не менш, регіон не є масштабованою версією окремої компанії, не є агрегованою сукупністю багатьох таких компаній. Не є він і зменшеною версією національної економіки. Окреслимо основні відмінності регіону як конкурента:

На відміну від компаній:

- регіони мають обмежений прямий контроль над діяльністю, що відбувається на їх території;
- регіони, як і держави, не можуть збанкрутувати і «покинути бізнес». Щоправда, на відміну національного рівня, регіональну торгівлю можна за певних умов представити як «гру з нульовою сумою». Високоспеціалізований регіон є надто чутливим до виникнення нових регіонів з подібною спеціалізацією, які стають прямими конкурентами. І, хоча регіони можуть вдаватися до низки конкурентних заходів, все одно можливим є тривалий порівняльний, або й абсолютний, економічний спад, що відображає своєрідний «вихід з бізнесу».

На відміну від держав регіони не мають власної валюти, не встановлюють власну процентну ставку тощо. Натомість на їх економічний добробут впливає макроекономічна фіскальна та монетарна політика, проваджувана державою.

Аналіз зарубіжних та вітчизняних джерел щодо теоретичних підходів до регіональної конкурентоспроможності показує, що немає єдиної теоретичної концепції до аналізу суті конкурентоспроможності регіону. Проблематика регіональної конкурентоспроможності знайшла своєї відображення у теорії ендогенного зростання, неошумпетеріанській теорії, теорії кластерів, інституціоналізмі [4, с. 16–19]. Різні теоретичні підходи підкреслюють важливість тих чи інших факторів або процесів для економічного розвитку та розбудови конкурентоспроможності регіону. Також помітно, що більшість академічних напрацювань не звертають увагу на те, що конкурентоспроможність регіону є динамічною категорією. У зв'язку з цим, ми більше уваги приділимо еволюційному підходу до формування конкурентних переваг регіону.

Еволюційна економіка є відносно новим науковим напрямком, який фіксується як самостійний підхід з 1980-90-х років. Її наукові основи розробляля, як вважають багато дослідників, ще Т. Веблен та Й. Шумпетер, але лише у останні три десятиліття з'явилась численна література, спеціалізовані журнали, асоціації та дослідницькі центри, що реалізують даний підхід [8, с. 23–28]. За своєю суттю, еволюційна економіка є застосуванням ідей еволюції (які первинно розроблялися у філософії Г. Спенсером та у біології – Ч. Дарвіном) до аналізу економічних процесів.

Еволюційний підхід до регіональної конкурентоспроможності ще тільки починає розроблятися, але, потенційно, може бути вельми корисним, адже він наголошує на динамічній природі регіональної конкурентної переваги. Регіональна конкурентоспроможність неминуче є еволюційним процесом, що зумовлено декількома причинами:

По-перше, тому що вона залежить від постійного генерування змін та різновидів серед компаній та галузей, які формують регіональну конкурентоспроможність. Сюди відносяться власне інновації, радикальні або поетапні, здійснювані існуючими регіональними компаніями або пов'язані зі створенням нових компаній, а також процеси, що призводять до входу нових компаній та виходу старих. При чому зникнення «старих» компаній, технологій та навичок є важливим не менш, ніж поява «нових».

По-друге, тому що регіональний економічний розвиток є залежним від попереднього розвитку, спадковим, тобто існуюча економічна структура, технології, навички та інституційні угоди у регіоні обмежують та детермінують можливі моделі майбутнього економічного розвитку регіону та основи майбутньої конкурентної переваги. Це стосується окремих компаній та цілих секторів, а також факторів регіональних конкурентних переваг.

Тим не менш, по-третє, траєкторія майбутнього економічного розвитку регіону не визначається механічно попередньою траєкторією. Постійно змінюваний ринок та конкурентні умови, поєднані з інноваційними процесами, створюють нові «вікна можливостей», а, значить, і потенційно нові траєкторії регіональної економічної еволюції, оскільки виникають нові компанії, нові технології, продукти та навички. Є численні приклади регіонів, яким удалося повернути відносний економічний спад та знижувану конкурентоспроможність шляхом перебудови їх економік навколо таких нових вікон можливостей.

Таким чином, динамічна конкурентна перевага регіону є результатом комплексного еволюційного процесу, що включає взаємодію, з одного боку, сил, пов'язаних із залежністю від попередньої регіональної траєкторії розвитку (успадкованого попереднього досвіду) та, з іншого боку, сил, спрямованих на новизну та виникнення нових напрямків економічного розвитку.

Подібна перебудова включає суттєвий перерозподіл ресурсів між секторами, технологіями та навичками і повністю визначається вимогами ринку. Але зазвичай вона також потребує змін у регіональних інституційних формах та поведінкових нормах, оскільки вони формують інновації та спосіб, у який ринки транслюють зміни. Велику роль тут потенційно відіграватиме регіональна політика. Таким чином, для динамічної регіональної конкурентної переваги визначальними є «динамічні адаптаційні здібності» регіону.

Під «динамічними регіональними адаптаційними здібностями» розуміється здатність регіональних компаній, галузей та інституцій відчувати зміни (ринкові, технологічні, організаційні), навчатися, адаптувати та поновлювати свої знання та компетенції, а також розвивати та удосконалювати організаційні

здібності, що уможливує перетворення нових знань на ефективні дії. Це загальне визначення може бути застосоване до окремих компаній, галузевих секторів, суспільних та громадських інституцій, регуляторних органів тощо. Динамічні регіональні адаптаційні здібності відображають здатність компаній експериментувати з новими потенційними продуктами. Для галузевих секторів вони проявляються у здатності компаній успішно переміщатися до нових або удосконалених ринків; у здатності місцевих підприємців ідентифікувати та розробляти нові продукти та технології; у здатності різноманітних інституцій сприймати зміни та нові можливості [4, с. 26]. Узагальнюючи, можна зробити такий висновок: чим досконаліші динамічні адаптаційні здібності регіональної економіки і соціоінституціональної бази, тим краще регіон забезпечує та удосконалює свої конкурентні переваги. Регіональна економіка з високим ступенем гнучкості є водночас і адаптивною.

Динамічні здібності вимагають наявності своєрідної «спіралі навчання». Як відзначено вище, необхідною для адаптивних здібностей регіону є схильність до створення, отримання та абсорбування знань. Окремі регіони є вправнішими у цьому процесі. У зв'язку з цим економісти-географи використовують концепцію «регіону, що навчається» (learning region) [9; 10] та підкреслюють ключову роль створення знань та колективного навчання у забезпеченні інновацій та економічного зростання у регіоні.

Можна зробити висновок, що еволюційний підхід може бути вельми корисним для пояснення більшої або меншої адаптивності регіону, яка, в свою чергу, є життєво важливою для існування динамічної конкурентної переваги регіону. Він наголошує на необхідності проведення інноваційної політики як серед компаній, так і серед інституцій. При чому це стосується, перш за все, побудови інноваційної системи не на національному, а на регіональному рівні.

Регіони вважаються рушіями інновацій та зростання. Такі сучасні концепції, як «промислові райони» (industrial districts, G. Becattini), «кластери» (clusters, M. Porter), «інноваційні середовища» (innovative milieu, R. Camagni), «регіональні інноваційні системи» (regional innovation systems, P. Cooke) та «регіони, що навчаються» (learning regions, B. Asheim) виступають на підтримку цієї ідеї. З українських учених, що опублікували результати своїх досліджень у сфері регіональної інноваційної політики, відзначимо статтю А. Поручника та І. Брикової [11].

У представлених дослідженнях розробляються різноманітні рекомендації щодо створення та розвитку регіональних інноваційних систем, проте емпірична частина більшості доробок представлена, в основному, поодинокими прикладами функціонування «успішних» регіональних інноваційних систем. Гостро відчувається нестача узагальнюючих досліджень щодо практики регіонального інноваційного розвитку, а, отже, і обґрунтованості пропагування тих чи інших теоретичних концепцій регіональних інноваційних систем.

Загалом, можна сказати, що регіональна інноваційна система – це інфраструктура підтримки інновацій у регіональних межах. Ми хочемо відзначити ідею Р. Cooke [12] щодо «спорідненого розмаїття» (related variety) у локальній економічній діяльності. «Споріднене розмаїття» – це галузеві сектори, які пов'язані між собою на основі розподілених або комплементарних компетенцій. На відміну від визначення «споріднених галузей» М. Портера, ця концепція базується на когнітивному підході і передбачає наявність когнітивних (пізнавальних) зв'язків між різними галузями. Іншими словами, необхідною є певна когнітивна (пізнавальна) близькість, що забезпечить ефективні комунікації та інтерактивне навчання і не допустить, таким чином, когнітивного «замкнення» (cognitive lock-in) регіону, яке розглянуто у працях В. Nooteboom (2006), R. Boschma та S. Iammarino (2007). Основна перевага «споріднених галузей» вища здатність абсорбувати інновації з сусідніх секторів шляхом взаємного збагачення. Концепція «спорідненого розмаїття» передбачає наявність відносин між секторами та видами діяльності, які стосуються компетенцій (ефективних чи потенційних), інновацій та трансферу знань. Приклади «спорідненого розмаїття», які першими спадають на думку, – Силіконова долина (галузь мікропроцесорів, напівпровідників та пошукових систем) або ж галузі друкарської справи, сучасної механіки та електроніки у Південній Німеччині.

Зростаюче значення підходу «спорідненого розмаїття» та наявність позитивного зв'язку між спорідненим розмаїттям та кращими економічними показниками підкреслено у останніх емпіричних роботах, наприклад, у K. Frenken та R. Boschma (2003), Y. Gulcan та S. Akgungor (2008), J. Cantwell та S. Iammarino (2003). Новітнім вкладом у проблему «спорідненого розмаїття» та регіональних інноваційних систем є концепція «регіональних платформ розвитку» (V. Narmaakorpi, 2006). Регіональна платформа розвитку – це інструмент місцевої політики та урядування, що може бути використаний для планування та запровадження регіональної інноваційної системи зі стійкою та тривалою конкурентною перевагою.

Відомо, що метою регіональної інноваційної політики є заохочення та підтримка нових ідей та інновацій шляхом створення, розповсюдження та використання (комерціалізації) нових знань. Уряд може втручатися у цей процес прямо, шляхом забезпечення науково-дослідних робіт, навчання та капіталу, яких потребують місцеві компанії і які підвищують абсорбційну та інноваційну здатності компаній. Урядова політика також може стимулювати ефективний трансфер знань через різноманітні механізми – створення spin-off компаній, мобільність робочої сили та мережування. Ці механізми передачі знань особливо важливі на регіональному рівні і уможливають регіональну інноваційну політику.

Spin-off компанії – це компанії, що засновуються підприємцями, які раніше працювали у компанії

того ж або спорідненого сектору. Spin-off компанії часто виявляються успішнішими, оскільки базуються на раніше накопичених їхніми власниками знаннях. Вони, як правило, розташовуються поблизу «материнських» компаній і можуть розглядатися як механізм забезпечення регіонального економічного розмаїття у нових секторах, оскільки базуються на знаннях та навичках, доступних у існуючих секторах.

Регіональна інноваційна політика також може заохочувати мобільність праці, оскільки це є дієвий спосіб переходу навичок та знань з однієї місцевої компанії до іншої. Оскільки робоча сила мобільна в основному в регіональному масштабі, то політика заохочення мобільності сприятиме трансферу знань та інновацій на регіональному рівні. Іншим ключовим заходом є заохочення імміграції кваліфікованої робочої сили, оскільки вона привносить нові ідеї та знання до регіону. Цього можна досягти, наприклад, через міжнародні програми обміну для студентів, при чому як для тих, хто приїжджає на навчання до регіону, так і тих, хто від'їжджає, але повернеться з новими знаннями та досвідом.

Варто також звернути увагу і на такий інструмент, як стимулювання мереж, через які циркулює знання і реалізується процес взаємного навчання. Вони можуть існувати у формі інноваційних платформ, технологічних альянсів тощо.

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** Концепція конкурентоспроможності постійно перебуває у полі зору учених, політиків та підприємців. Традиційно поняття конкурентоспроможності розглядалося на мікро- та макрорівнях. Необхідність її аналізу на мезорівні, тобто поява концепції конкурентоспроможності регіонів, викликана тим, що чинники національної конкурентоспроможності набувають все більшої локальності, конкурентоспроможність країни спирається на конкурентоспроможні регіони. Більш того, регіони стають самостійнішими у відносинах зі світовим співтовариством.

Варто зазначити і те, що новий регіоналізм у багатьох викликає занепокоєння. Регіони стають менш керованими в рамках національних економік, мають всі стимули конкурувати на регіональних та міжнародних ринках, особливо щодо залучення інвестицій та високотехнологічної продукції. Якщо поглянути на Європейський союз, то помітно, що ставка у поведінці інвесторів на конкурентоспроможність та приваблення інвесторів підриває принципи соціальної солідарності. Багаті регіони жаліються на необхідність ділитися з біднішими. Це актуалізує необхідність проведення адекватної регіональної політики урядів.

При аналізі конкурентних переваг регіону та виробленні регіональної політики конкурентоспроможності слід пам'ятати про те, що регіон не є масштабованою версією ні окремої компанії, ні країни, а має низку своїх особливостей як суб'єкта міжнародної конкурентної боротьби. Застосування принципів еволюційної економіки до розгляду проблеми конкурентоспроможності регіонів демонструє, що конкурентна перевага регіону є результатом комплексного еволюційного процесу, який включає взаємодію, з одного боку, сил, пов'язаних із залежністю від попередньої регіональної траєкторії розвитку (успадкованого попереднього досвіду) та, з іншого боку, сил, спрямованих на новизну та виникнення нових напрямків економічного розвитку.

Регіони – це рушії інновацій та зростання, і ці їх ознаки стають запорукою їх конкурентоспроможності. Чим досконаліші динамічні адаптаційні та інноваційні здібності регіональної економіки і соціоінституціональної бази, тим краще регіон забезпечує та удосконалює свої конкурентні переваги, тому в основу регіональної політики конкурентоспроможності має бути закладена підтримка інновацій та трансферу знань.

Превалюючі наразі спроби створення загальнотеоретичних моделей формування конкурентоспроможності на мезорівні та пошук узагальнених «правил» регіональної політики, на жаль, не враховують існуючого розмаїття регіонів, в т.ч. регіонів України, та їх специфічні характеристики. Тому актуальними для дослідження залишаються, на наш погляд, питання типологізації регіонів та визначення їх специфічних конкурентних переваг. Безперечно цікавими та корисними для сучасної вітчизняної регіоналістики будуть також емпіричні дослідження українських регіонів з використанням сучасних теоретичних підходів.

### Література

1. Китинг М. Новый регионализм в Западной Европе / М. Китинг // Логос. – 2003. – №6 (40). – С. 67-116
2. Шпильова В. О. Експлікація поняття «регіон» в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / В. О. Шпильова // Всеукраїнська науково-практична конференція. – Режим доступу: <http://intkonf.org/>
3. Регіональна політика на рубежі ХХ – ХХІ століть: нові пріоритети : [моногр.] / М. І. Долішній ; Ін-т регіон. дослідж. НАН України. – К. : Наук. думка, 2006. – 512 с.
4. Martin R. Thinking About Regional Competitiveness: Critical Issues (2005). Background 'Think-Piece' Paper Commissioned by the East Midlands Development Agency [Електронний ресурс] / R. Martin // East Midlands Development Agency website. – Режим доступу : <http://www.emda.org.uk>
5. Cellini R. Pop Competitiveness / R. Cellini, A. Soci // Banca Nazionale del Lavoro, Quarterly Review. – 2002. – #220. – Р. 71–101

6. Брикова І. В. Регіональна компонента підвищення міжнародної конкурентоспроможності країн : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02 / І. В. Брикова. – К., 2008. – 257 с.
7. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : [монографія / за ред. З. С. Варналія]. – К. : Знання України, 2005. – 498 с.
8. Кирдина С. Г. X- и Y-економики: институциональный анализ / С. Г. Кирдина ; Ин-т экономики РАН. – М. : Наука, 2004. – 256 с.
9. Asheim B., Isaksen A. Location, agglomeration and innovation: Towards regional innovation system in Norway? / B. Asheim, A. Isaksen // STEP GROUP Report №13-96, Oslo, 1996. — 64 p.
10. Boschma R. Competitiveness of regions from an evolutionary perspective / R. Boschma // Regional Studies. 2004. – #38. – P. 1001-1014
11. Поручник А. М. Регіональна інноваційна система як основа підвищення міжнародного конкурентного статусу національних регіонів / А. М. Поручник, І. В. Брикова // Міжнародна економічна політика : наук. журнал. – К. : КНЕУ, 2006. Вип.5 – С. 134–173
12. Cooke P. To construct a regional advantage from Innovation Systems First Build Policy Platforms / P. Cooke // European Planning Studies. – 2007. – #15 (2). – P. 179–194

Надійшла 05.10.2010

УДК 339.137.2+65.011

С. М. СИНИЦЯ, Л. В. ГРИНІВ

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

## АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

*У статті досліджуються проблеми конкурентоспроможності регіонів України. Розглянуто світовий досвід дослідження конкурентоспроможності як економіки в цілому, так і регіонів зокрема.*

*In article problems of competitiveness of regions of Ukraine are investigated. Global experience of research of competitiveness as economy as a whole, and regions in particular is considered.*

*Ключові слова: конкурентоспроможність, регіон, конкурентні переваги, репозиціонування.*

**Вступ.** Сучасні процеси економічного розвитку, такі як глобалізація, регіоналізація, формування “нової економіки”, зумовлюють підвищення ролі регіонів окремих держав в системі світового господарства. Одним з проявів глобалізації в кінці ХХ – на початку ХХІ століття є надання національним регіонам статусу самостійних, незалежних суб’єктів міжнародних конкурентних відносин. Все частіше вони аналізуються як квазіпідприємства, які активно розпоряджаються власними ресурсами для підвищення рівня конкурентоспроможності в економічній, соціальній, науково-технічній сферах з метою залучення інвестиційних коштів та висококваліфікованого працездатного населення.

Саме в даному контексті особливої актуальності набуває проблематика регіональної конкурентоспроможності, яка полягає у здатності регіону створювати, розвивати та захищати власні конкурентні переваги.

**Постановка завдання.** Сутність конкурентоспроможності регіонів на зовнішніх ринках з урахуванням сучасних тенденцій розвитку світового господарства і поглиблення взаємозалежності економічного зростання дозволяє розглядати її ширше, ніж звичайний процес отримання надлишку ресурсного потенціалу, оскільки конкурентоспроможність національної економіки як сукупності галузей в сучасних умовах дає комплексний ефект, комбінуючи такі фактори, як іноземний капітал, нові технології, інтеграційні можливості і вихід на світові ринки.

Ключовою проблемою регіонального розвитку є значні диспропорції соціально-економічного стану регіонів, низька конкурентоспроможність та інвестиційно-інноваційна діяльність. Господарство деяких регіонів сьогодні базується на одній-двох галузях, підприємства яких є сировинними або виробляють проміжну продукцію. Знижується конкурентоспроможність окремих регіонів на зовнішньому ринку: питома вага майже половини областей в загальноукраїнському експорті не перевищує одного відсотка.

**Результати дослідження.** Поняття конкурентних переваг і конкурентоспроможності тісно між собою пов’язані. Конкурентні переваги, що характеризують об’єкти чи суб’єкти господарювання, є факторними ознаками, а конкурентоспроможність – результуючою. Виходячи із теорії М.Портера, конкурентоспроможність є проявом системи багатьох факторів, які створюють різні конкурентні переваги залежно від конкурентного середовища [1, с. 141].

Аналіз світового досвіду останніх десятиліть дав змогу виокремити основні чинники конкурентоспроможності національної економіки: ефективна координація та співпраця між ТНК та країнами, в яких здійснюється їхня діяльність; підтримка виходу національних корпорацій на світовий економічний простір; дотримання урядом критичної межі диференціації прибутковості суб’єктів економіки всередині країни (антимонопольна політика, вилучення надприбутку тощо); запобігання загрозам, які